

Reptes, modalitats i condicions per a la participació de les persones acompanyades a la formació en treball i educació social

Aquest document presenta els resultats de l'anàlisi d'experiències de participació de persones acompanyades en les formacions en treball i educació social. Aquesta acció s'emmarca en el projecte europeu **ProspecTsaSo** (prospectiva social i sanitària transfronterera) en l'espai transfronterer de les regions Occitània i Catalunya i finançat pel **Programa Interreg V-A Espanya-França-Andorra (POCTEFA 2014-2020)**.

Aquest document s'ha elaborat amb la col·laboració de representants de quatre institucions diferents i la col·laboració de persones acompanyades:

- ↳ ERASME, Institut de Treball Social a Toulouse
- ↳ L'Institut Regional de Treball Social de FAIRE ESS a Perpinyà
- ↳ L'Universitat de Barcelona (Departament de treball social)
- ↳ L'Universitat de Girona (Facultat d'Educació i Psicologia: Grau en Educació Social).

Part de les aportacions d'aquest document s'han basat, i també s'han compartit amb altres projectes destinats a promoure la participació de les persones acompanyades en les formacions en treball i educació social: la xarxa internacional **PowerUs**, la conferència europea **EASSW** a París al juny 2017, la **guia sobre la participació** coordinada per UNAFORIS i publicada a França al setembre 2018¹, i la carta de Croisement des Savoirs et des Pratiques avec des Personnes en Situation de Pauvreté.

¹ Guia UNAFORIS, La participació dels interessats en la formació per a la intervenció social, 2018
http://www.unaforis.eu/sites/default/files/public/fichiers/telechargements/2018_09_unaforis_guide_participation_personnes_ressources_concernees.pdf

Reptes de la participació de les persones acompanyades

La participació de les persones acompanyades és un element clau per a la transformació de les pràctiques educatives i formatives. La seva participació s'inscriu sota una mirada de canvi social, que requereix d'entrada la definició conjunta dels objectius d'aquesta participació. En aquest document entenem la participació de les persones acompanyades com la possibilitat i capacitat de ser i prendre part d'aquelles accions i decisions que els afecten tant a nivell individual com comunitari.

Reconèixer els coneixements experiencials de les persones acompanyades i els seus cuidadors

Els coneixements poden ser resultat:

- ↳ Estudis o investigacions científiques. Els anomenem coneixements acadèmics o coneixements científics.
- ↳ L'anàlisi de les pràctiques dels professionals. Llavors, es parla de coneixements d'acció o coneixements pràctics o procedimentals.
- ↳ L'anàlisi de les experiències personals viscudes. Es tracta de coneixements experiencials.

Els reptes de mobilitzar aquestes tres fonts de coneixements son:

- a) contribuir a un millor coneixement de la realitat,
- b) garantir una major rellevància i eficiència de l'acció socio-sanitària i socioeducativa en l'acompanyament de les persones acompanyades.

La confrontació personal amb una realitat, l'anàlisi del seu impacte sobre si mateix i sobre la seva gent pròxima, les emocions sentides, l'adequació del servei a una dificultat singular ... són dimensions que només poden ser descrites per les persones afectades/acompanyades. Ignorar aquesta experiència viscuda, és privar-se de coneixements essencials per construir i ajustar les respostes d'acompanyament social.

Per tal que una experiència de vida esdevingui coneixement transferible, cal que aquesta experiència singular sigui confrontada amb altres experiències i que sigui objecte d'una reflexió i anàlisi compartida.

Séminari de treball ProspectSaso a Girona – febrer 2018

Establir relacions d'igualtat amb les persones acompanyades

Conscients de la relació asimètrica que existeix en l'àmbit de l'acció social i educativa, es fa necessari establir relacions d'igualtat amb les persones acompanyades.

Establir relacions d'igualtat amb les persones acompanyades va ser un dels objectius de la creació de la xarxa internacional PowerUs el 2011. Aquest objectiu ja formava part de les pràctiques dels seus membres fundacionals².

La Carta PowerUs especifica que les formacions en treball social han de promoure la justícia social, així com garantir pràctiques inclusives i no discriminatòries. Fomenta el desenvolupament de pràctiques per incloure persones usuàries de serveis socials o sanitaris en les formacions en treball social.

<http://powerus.eu/>

Seminari ProspectSaso el novembre de 2017 a Tolosa: presentació de la xarxa PowerUs per part de la delegació de la Universitat de Lund (Suècia)

PowerUs va introduir el concepte "Mend the gap" per definir els mètodes d'inclusió que condueixen a una pràctica més igualitària. Aquest concepte, que es pot traduir al català com a "eliminació de les distàncies", és una eina d'anàlisi que ajuda a professorat, comunitat científica, estudiantat i a les persones acompanyades a pensar sobre el que, en les seves pràctiques, augmenta, manté o repara les distàncies entre polítics, entitats i professionals i, es clar, persones usuàries de serveis.

² PowerUs va ser creada per la Universitat Lund de Suècia, l'Universitat-col·legi de Lillehammer a Noruega i l'Organització d'Usuaris de Serveis Socials del Regne Unit. Shaping our lives.

Una àmplia varietat de pràctiques de participació en la formació

Les pràctiques de participació o de construcció que hem pogut descobrir i analitzar presenten moltes modalitats diferents.

Hem identificat tres nivells de participació de les persones acompanyades en les formacions:

Nivell 1: Presentació d'experiències i interaccions amb estudiantat a partir de les seves preguntes.

Nivell 2: Presentació d'experiències i iniciació d'un treball interactiu amb l'estudiantat.

Nivell 3: Realització d'un treball complet d'organització i de dinamització d'una activitat formativa amb el professorat, les persones acompanyades i l'estudiantat.

Hem classificat les experiències en quatre grans categories:

1. *Contribucions dels sabers experiencials o del coneixement de les realitats socials de les persones acompanyades*

- ↳ *Co-construcció i co-animació de mòduls formatius o dies d'estudi.*
- ↳ *Experiència de "Classes obertes" on en les sessions hi ha implicades les persones amb experiència directa dels fenòmens socials i de les polítiques socials analitzades. Per exemple, a partir de la descripció i el sentit de la realitat per les persones acompanyades per introduir un concepte estudiat.*
- ↳ *"Treball en tàndem" entre professorat i persones expertes per l'experiència.*
- ↳ *Supervisió de feines de l'estudiantat o tutorització durant les períodes de formació pràctica per les persones acompanyades.*

La realització d'aquesta guia francesa es va basar en aportacions realitzades en el marc del projecte ProspecTsaso, en particular a la seva segona part, en la presentació de les diferents formes i mètodes de participació.

2. Iniciació de temps per compartir experiències personals per reduir la distància entre els professionals i les persones acompanyades

- ↪ La "classe de mobilització" on es formen junts estudiantat en treball i educació social i estudiantat usuari de serveis. En lloc de centrar-se en els problemes dels individus, el focus es posa sobre la creació de comunitats de confiança i el desenvolupament del coneixement mutu.
- ↪ Experiències personals de l'estudiantat que ha utilitzat serveis socials o de salut.

3. Activitats o projectes d'aprenentatge de l'acció conjunta, la co-construcció i co-decisió entre persones acompanyades, estudiantat, professionals i a vegades representants institucionals.

- ↪ Participació de l'estudiantat en accions de desenvolupament social que impliquen i mobilitzen persones acompanyades i equips professionals.
- ↪ Pràctica del teatre legislatiu que pretén oferir un espai d'expressió a les persones acompanyades i a l'estudiantat, basant-se en les tècniques del teatre fòrum per donar lloc a un debat públic amb professionals i càrrecs rellevants en la presa de decisions.
- ↪ Creuament de sabers i de pràctiques entre alumant, professionals, personal docent i investigador i persones excloses molt allunyades o poc habituades a processos participatius (desenvolupat per ATD Quart Monde i altres associats)

4. Implicació de les persones acompanyades en el funcionament i els òrgans pedagògics o institucionals dels instituts de formació

- ↪ Realització d'investigacions inclusives, és a dir, investigacions que impliquen persones acompanyades com a investigadores en els projectes relacionats amb els temes que els afecten.
- ↪ Seminaris de recerca co-pilotat entre estudiantat i persones acompanyades.
- ↪ Inclusió de les persones acompanyades en els òrgans de centres formatius.

Les experiències presentades es van presentar durant un seminari del projecte **ProspecTsaso** el novembre 2017 a Toulouse i estan descrites en un document més detallat disponible pels quatre socis del projecte.

Seminari de treball ProspecTsaso a Tolosa – novembre 2017

Seminari de treball ProspecTsaso a Girona - novembre 2019

Condicions per afavorir la participació

En el marc del projecte europeu hem identificat les condicions que afavoreixen la participació de les persones acompanyades. No esmentarem totes les condicions identificades, però presentarem les que ens semblen especialment importants i il·lustratives.

Emprendre una reflexió col·lectiva dins els centres formatius

En primer lloc, sembla desitjable qu'els centres formatius reflexionin sobre els reptes de la participació.

Aquesta etapa hauria d'aclarir els fonaments ètics i epistemològics d'un procés de participació de les persones acompanyades en les formacions. S'ha de basar en el reconeixement de l'existència i de la legitimitat de les diferents fonts de sabers tal com s'ha exposat anteriorment.

Desenvolupar la participació de les persones acompanyades dins la formació pressuposa un desig de canvi. És interessant que aquest canvi vagi acompanyat d'un procés de reflexió de l'equip formatiu del centre, així com també d'un procés formatiu.

Seminari PowerUS a Durham al Regne Unit– maig 2016

Primer, es necessari definir metodologies que facilitin la intervenció de les persones acompanyades i els intercanvis encreuats alternant, per exemple, temps en grups d'iguals i temps en sessió plenària. Treballar en grups d'iguals, en determinats moments, ajuda a reduir l'asimetria de la relació, a garantir l'expressió de totes les persones (incloses les persones amb més dificultat per expressar el seu punt de vista) i a construir una reflexió realment col·lectiva.

Cal tenir en compte, també, els beneficis i recompenses que poden tenir les persones acompanyades. Aquestes variaran en funció de la tipologia d'experiència que vulguem practicar. Poden ser tant en forma de remuneració econòmica, com d'altres formes de valoració i reconeixement de les seves intervencions i competencies.

Per aquesta participació, confiar en una associació real amb grups de persones acompanyades

És necessari buscar sinèrgies i aliances tant amb les associacions i entitats que acompanyen a les persones, com amb les pròpies persones acompanyades. La pràctica o experiència a realitzar és més reeixida si s'incorpora en la preparació prèvia de cada activitat a les persones acompanyades i a les associacions o entitats de les que formen part.

L'existència d'una associació real amb col·lectius de persones acompanyades és, a més, una condició per integrar-se la xarxa PowerUs. Aquesta es concreta en la creació d'instàncies més o menys estables:

- ↪ Contribuir a l'evolució de la formació i pràctiques pedagògiques (per exemple, el Consell d'assessor de l'Escola de Treball Social de la Universitat de Barcelona);
- ↪ Comitè de seguiment de la implantació de la participació a la formació, etc.

Garantir la qualitat d'acollida i tenir en compte les necessitats específiques de les persones acompanyades

És important preveure amb les persones acompanyades les condicions d'una acollida còmoda per elles, que pot, entre altres coses, passar per una visita als espais abans de les sessions, o tenir en compte les seves necessitats materials com: una aula accessible a planta baixa, la presència d'un rellotge en l'aula per controlar el temps, etc.

Cal tenir en compte la relació diferent al temps i les limitacions de les persones acompanyades, cosa que pot requerir una major anticipació, una adaptabilitat dels horaris, una durada d'intervenció adaptada a les capacitats de les persones ...

Crear condicions de comunicació favorable als intercanvis

És necessari preparar l'estudiantat abans de la intervenció de les persones acompanyades.

S'han de definir les regles d'intercanvi per facilitar la parla: cap judici –no interrompre una persona– respectar els silencis i no acabar les frases d'una persona sinó deixar-li el temps de construir i expressar els seus pensaments. Tothom pot decidir no respondre a una pregunta o escollir una persona que pugui expressar o llegir un testimoni en presència de la persona acompanyada - cadascú ha de tenir cura dels altres - tenir una concertació prèvia sobre la denominació de les persones: persona amb discapacitat, portadora de diferències neurològiques o atípica, etc... per evitar d'utilitzar expressions que puguin estigmatitzar...

Aquestes regles s'han de definir prèviament amb els col·lectius de persones acompanyades i s'han de comunicar a les persones que han de parlar.

Fer un retorn a les persones acompanyades després de la seva intervenció

Aquest retorn hauria de fer-se sistemàticament per identificar els efectes i punts de millora.

Així mateix, per consolidar l'associació amb els col·lectius de persones acompanyades, sembla necessari preveure un temps de treball regular per treballar conjuntament els eixos de millora.

Les reflexions sobre les condicions que faciliten la participació de les persones acompanyades també tenen un efecte qualitatiu sobre les nostres pràctiques formatives.

Tot i que encara queda un llarg camí per recórrer en termes de participació i cooperació efectives de les persones acompanyades en les formacions en treball i educació social, la riquesa i la diversitat de les experiències desenvolupades a Europa i altres països són molt encoratjadores.

Durant cada seminari o simposi, les persones que expliquen aquestes experiències (professionals, persones acompanyades, estudiantat o professorat), comparteixen la mateixa observació: no preveuen tornar a una pràctica formativa sense cooperació amb els col·lectius de persones acompanyades.

Seminari de treball ProspecTsaso a Perpinyà – juny 2018

Philippe Lebailly
Florence Fonderville
134, route d'Espagne
BP 53566
31035 Toulouse cedex 1
ffonderville@erasme.fr

Elsa Piou Illiassi
Marion Vernay
1, rue Charles Percier
66 000 Perpignan
marion.vernay@irtspe
rperpignan.fr

Adela Boixados Porquet
UFR Escola de Treball Social
Passeig de la Vall d'Hebron,
171 Edifici Llevant, 3a pl.
08035 Barcelona
aboixados@ub.edu

Anna Planas i Lladó
Sant Domènec, 9
17004, Girona
Tf: +34 972419792 c.e:
anna.planas@udg.edu